

จิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด Democratic Consciousness Behavior of Primary School Students in Roi Et Province

นฤมล แสงพรหม¹ ยุทธยา หมั่นสาย² นันทปพร สิทธิยา³

Narumon Saengprom¹ Yutthaya Muensai² Nanpaporn Sithiya³

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

¹Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University

²คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

²Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

³คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³Faculty of Education, Udon Thani Rajabhat University

e-mail: narumon.sa@udru.ac.th

Received: October 26, 2023 Reviewed: November 3, 2023 Revised: November 13, 2023 Accepted: November 20, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด และ 2) เปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศและขนาดโรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 420 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตย ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 75 ข้อ มีค่าอำนาจนำนัยกรายข้อตั้งแต่ 0.32-0.82 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีแบบกลุ่มอิสระ และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการยอมรับ ด้านปัญญารธรรม และด้านสามัคคีธรรม

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเพศชายและเพศหญิงมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ประชาธิปไตย สิทธิ พฤติกรรมเยาวชน

Abstract

The purposes of this research were (1) to investigate the level of democratic consciousness behavior of primary school students in Roi Et province, and (2) to compare the democratic consciousness behavior of primary school students in Roi Et province which classified by gender and school size. The samples, obtained from multistage random sampling, were 420 sixth-grade students from schools in Roi Et province. The research instrument was the democratic consciousness behavior questionnaire, which was a 5-levels rating scale with 75 items. The reliability (r_{xy}) ranged from 0.32 to 0.82, and total reliability (α) were 0.91. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, independent sample t-test, and one-way ANOVA.

The research findings were as follows:

1. Primary school students in Roi Et province had a level of democratic consciousness behavior totally at high level considering each aspect as all high mean scores which were domains of deference, wisdom, and unity.
2. Primary school students in Roi Et province with different genders showed no difference in democratic consciousness behavior, but primary school students in Roi Et province with different school size had a democratic consciousness behavior differently with statistical significance at .01 level.

Keywords: Democracy, Rights, Youth Behavior

บทนำ

การปกครองของประเทศไทยได้ดำรงเจตนารมณ์ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขต่อเนื่องมากกว่า 90 ปี แม้ได้มีการยกเลิก แก้ไขเพิ่มเติม และประกาศใช้รัฐธรรมนูญเพื่อจัดระเบียบการปกครองให้เหมาะสมหลายครั้ง แต่การปกครองก็มิได้มีเสถียรภาพหรือราบรื่นเรียบร้อย เหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่มีผู้ไม่นำพาหรือไม่รับผิดชอบต่อประเทศชาติและประชาชน จนทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ผล (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560, น. 2) ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวทำให้คนในสังคมไทยก้าวข้ามความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ความรู้สึกของพลเมืองไทยที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้ถูกบิดเบือนเปลี่ยนแปลงไป จนพลเมืองในสังคมไทยไม่เห็นคุณค่า และไม่เข้าใจว่าการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ตนจะต้องมีบทบาทอย่างไร รวมทั้งไม่รู้สิทธิหน้าที่ของตนว่ามีมากน้อยเพียงใด (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555, น. 64) ส่งผลทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดของคนในสังคมไทย เกิดการไม่ยอมรับซึ่งกันและกัน เกิดการชักนำ

ประชาชนให้เห็นคล้ายตาม เกิดการเอารัดเอาเปรียบ และยึดถือประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ซึ่งนับวันยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้น

รัฐมีความพยายามในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยมาโดยตลอด โดยผ่านกระบวนการส่งเสริมประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ซึ่งจุดเน้นในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยคือการส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในทฤษฎีของประชาธิปไตยที่ถูกต้อง การปฏิบัติและการได้รับผลการปฏิบัติที่ถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, ออนไลน์) ซึ่งการพัฒนาสังคมไทยไปสู่ระบอบประชาธิปไตยจำเป็นต้องมีการพัฒนาพฤติกรรมของคนไทยไปด้วย เพราะถ้าขาดพฤติกรรมประชาธิปไตยแล้ว ต่อให้มีรัฐธรรมนูญก็บังคับไม่ได้ ประเทศไทยก็เป็นประชาธิปไตยไม่ได้ และการส่งเสริมจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับพลเมืองไทยนั้นควรเริ่มตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเข้าโรงเรียนประถมศึกษา เพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า สอนเด็กให้ประพฤติอย่างไรในวันนี้ เด็กผู้นั้นก็จะประพฤติเช่นนั้นในวันหน้า (วิชัย ตันศิริ, 2557, น. 106) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับนักเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน สำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่ต้องหาคำตอบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับใด และนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่มีเพศและขนาดโรงเรียนแตกต่างกันจะมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร เนื่องจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นวัยที่อยู่ในช่วงแรกของการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม โดยการศึกษาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาภายใต้แนวคิดพฤติกรรมตามวิถีประชาธิปไตย 3 ประการของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2555, น. 9-11) คือ พฤติกรรมด้านคุณธรรม พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม และพฤติกรรมด้านปัญญาธรรม ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นประโยชน์สำหรับครู สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่ดีตามวิถีประชาธิปไตยในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศและขนาดโรงเรียน

สมมุติฐานการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่มีเพศแตกต่างกันมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน

วิธีการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 11,369 คน
1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 420 คน จากโรงเรียน จำนวน 24 โรง ซึ่งการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการคำนวณตามสูตรของ Yamane (1967, p. 725) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 386 คน เพื่อให้ความคลาดเคลื่อนมีค่าลดลง ผู้วิจัยจึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น จำนวน 420 คน ซึ่งได้มา โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) โดยมีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้ ขั้นที่ 1 แบ่งโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดทั้ง 3 เขต ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ ขั้นที่ 2 ทำการสุ่มโรงเรียนจากกลุ่มที่แบ่งไว้ในขั้นที่ 1 โดยแยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 12 โรง โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 10 โรง และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 2 โรง ขั้นที่ 3 ทำการสุ่มห้องเรียนในโรงเรียนที่ได้รับการสุ่มในขั้นที่ 2 จากโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง โรงเรียนละ 1 ห้อง ส่วนโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนละ 2 ห้อง โดยโรงเรียนที่มี 1 ห้อง ใช้นักเรียนห้องดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนโรงเรียนที่มีมากกว่า 1 ห้อง ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลาก เพื่อให้ได้ห้องเรียนตามจำนวนที่กำหนด และใช้นักเรียนห้องดังกล่าวเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ได้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 186 คน (44.30%) เพศหญิง จำนวน 234 คน (55.70%) และเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 114 คน (27.10%) โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 154 คน (36.70%) และโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 152 คน (36.20%)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ เพศและขนาดโรงเรียน
- 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ จิตพฤติกรรมประชาธิปไตย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตย ชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ จำนวน 75 ข้อ ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพโดยนำแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) พบว่า แบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยมีค่าความตรงทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน พบว่า แบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.32-0.82 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.91

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปติดต่อโรงเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอกำหนดวัน เวลา และสถานที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และขอความร่วมมือจากผู้บริหารสถานศึกษาให้จัดเตรียมนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในการทำแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตย

- 4.2 เตรียมแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เพียงพอกับจำนวนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียน

4.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยชี้แจงให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ และขอความร่วมมือในการทำแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อให้ได้ผลตามความเป็นจริง โดยได้ข้อมูลกลับคืนจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การศึกษาระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ผู้วิจัยนำผลการตอบแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำค่าเฉลี่ยที่วิเคราะห์ได้มาเทียบกับเกณฑ์ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553, น. 103)

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีพฤติกรรมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีพฤติกรรมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

5.2 การเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศและขนาดโรงเรียน ผู้วิจัยนำผลการตอบแบบวัดจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของกลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง โดยใช้การทดสอบทีแบบกลุ่มอิสระ (independent sample t-test) ก่อนดำเนินการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

5.2.1.1 ตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ (normality distribution) ของจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด เพศชายและเพศหญิง โดยใช้วิธีการทดสอบด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีค่า Sig. เท่ากับ .200 เท่ากัน ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) แสดงว่า ประชากรเพศชายและประชากรเพศหญิงมีการแจกแจงแบบปกติ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการทดสอบที

5.2.1.2 ตรวจสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (homogeneity of variance) ของจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด เพศชายและเพศหญิง โดยใช้ Levene's Test ซึ่งทดสอบด้วยสถิติ F-test พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ .894 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) แสดงว่า ประชากรเพศชายและประชากรเพศหญิงมีความแปรปรวนเท่ากัน ดังนั้น การเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างเพศชายกับเพศหญิง จึงใช้ independent sample t-test แบบ pooled variance (วิเคราะห์ความแปรปรวนรวม)

5.2.2 วิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ระหว่างโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และหากพบว่า ค่าสถิติเอฟ (F-test) มีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้วิจัย

จะทำการเปรียบเทียบรายคู่ (post hoc) โดยใช้วิธีการของ Scheffe' เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มมีจำนวนไม่เท่ากัน และก่อนดำเนินการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

5.2.2.1 ตรวจสอบการแจกแจงแบบปกติ (normality distribution) ของจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ในโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยใช้วิธีการทดสอบด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov พบว่า ทั้งสามกลุ่มมีค่า Sig. เท่ากับ .200 เท่ากัน ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) แสดงว่า ประชากรในโรงเรียนทั้งสามขนาดมีการแจกแจงแบบปกติ ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

5.2.2.2 ตรวจสอบความเป็นเอกพันธ์ของความแปรปรวน (homogeneity of variance) ของจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด ในโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดใหญ่ โดยใช้ Levene Statistic พบว่า มีค่า Sig. เท่ากับ .088 ซึ่งมีความมากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) แสดงว่า ความแปรปรวนของทั้งสามกลุ่มเท่ากัน ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$, $S = 0.47$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการยอมรับ ($\bar{X} = 3.62$, $S = 0.45$) ด้านปัญญาธรรม ($\bar{X} = 3.61$, $S = 0.66$) และด้านสามัคคีธรรม ($\bar{X} = 3.59$, $S = 0.50$) ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด

จิตพฤติกรรมประชาธิปไตย	$\bar{X}$	S	ระดับพฤติกรรม
1. ด้านการยอมรับ	3.62	0.45	มาก
1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์	3.59	0.71	มาก
1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย	3.97	0.62	มาก
1.3 เคารพซึ่งกันและกันทางวาจา	3.19	0.58	ปานกลาง
1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น	3.76	0.62	มาก
1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น	3.52	0.68	มาก
1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม	3.69	0.69	มาก

จิตพฤติกรรมประชาธิปไตย	$\bar{X}$	S	ระดับพฤติกรรม
2. ด้านสามัคคีธรรม	3.59	0.50	มาก
2.1 การรู้จักประสานประโยชน์โดยยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง	3.37	0.63	ปานกลาง
2.2 การร่วมมือกันในการทำงาน	3.76	0.76	มาก
2.3 การเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวม	3.65	0.74	มาก
2.4 การรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและมีหน้าที่ต่อสังคม	3.60	0.67	มาก
2.5 การมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน	3.56	0.61	มาก
3. ด้านปัญญธรรม	3.61	0.66	มาก
3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมาก รู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	3.77	0.77	มาก
3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจ ไม่ใช่ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป	3.64	0.77	มาก
3.3 เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นหรือมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจ ต้องร่วมกันคิดและช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล	3.65	0.75	มาก
3.4 กรณีที่มีปัญหาโต้แย้งเกิดขึ้นในหมู่คณะ จะต้องอภิปราย ชักจูงให้ทุกคนเห็นคล้อยตามด้วยเหตุผล หากไม่อาจชักจูงจึงจะใช้วิธีการออกเสียง	3.39	0.79	ปานกลาง
รวม	3.61	0.47	มาก

2. ผลการเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศและขนาดโรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ พบว่า จิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนเพศชายมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 ($S = 0.47$) และนักเรียนเพศหญิงมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.64 ($S = 0.47$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ t พบว่า มีค่าสถิติ t เท่ากับ -1.815 ที่องศาอิสระเท่ากับ 418 และมีค่า Sig. เท่ากับ .070 ซึ่งมีค่ามากกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด (.05) แสดงว่า นักเรียนเพศชายและนักเรียนเพศหญิงมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามเพศ

จิตพฤติกรรมประชาธิปไตย	n	$\bar{X}$	S	df	t	Sig. (2-tailed)
เพศชาย	186	3.56	0.47	418	-1.815	.070
เพศหญิง	234	3.64	0.47			

2.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 14.056$, Sig. = .000) ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพบความแตกต่างผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแต่ละขนาดโดยการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffe' พบว่า นักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดที่ปรากฏในตารางที่ 3-4

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามขนาดโรงเรียน

แหล่งความแปรปรวน	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig. (2-tailed)
ระหว่างกลุ่ม	5.858	2	2.929	14.056**	.000
ภายในกลุ่ม	86.893	417	0.208		
รวม	92.751	419			

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามขนาดโรงเรียน

ขนาดโรงเรียน	Mean Difference (Sig.)		
	เล็ก ($\bar{X} = 3.79$)	กลาง ($\bar{X} = 3.49$)	ใหญ่ ($\bar{X} = 3.59$)
เล็ก ($\bar{X} = 3.79$)	-	0.30** (.000)	0.20** (.003)
กลาง ($\bar{X} = 3.49$)		-	-0.10 (.150)
ใหญ่ ($\bar{X} = 3.59$)			-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการยอมรับ ด้านปัญญาธรรม และด้านสามัคคีธรรม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก รัฐมีความพยายามในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยมาโดยตลอด โดยผ่านกระบวนการส่งเสริมประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา และในปี 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้กำหนดค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ข้อ 7 เข้าใจ เรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่ถูกต้อง ซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของไทยคือ การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในทฤษฎีของประชาธิปไตยที่ถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557, ออนไลน์) รวมทั้งนักเรียนชั้นประถมศึกษายังเป็นสมาชิกของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนเปรียบเสมือนสังคมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เด็กนักเรียนมีพัฒนาการทางสังคมให้ดีขึ้น มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้เด็กมีส่วนร่วมเพื่อให้เติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคม เป็นสถานที่ถ่ายทอดการเรียนรู้ทางการเมืองทั้งทางตรง โดยการอบรมให้ความรู้ทางการเมืองการปกครอง และทางอ้อม โดยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้รู้จักการปฏิบัติตนในสังคม สร้างพฤติกรรมทางการเมืองในโรงเรียน เช่น การเปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังเหตุผล การเลือกคณะกรรมการนักเรียน หรือการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งประธานนักเรียน เป็นต้น (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2563, ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาสำราญ บรรณามล (2550, น. 82-87) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดไผ่ดำ อำเภอนิคมบ่งบุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยโดยรวมในระดับค่อนข้างมาก ทั้งด้านการยอมรับ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ซึ่งนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่า ด้านสามัคคีธรรมเป็นปัญหาและต้องการได้รับการพัฒนาเป็นลำดับแรก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หมัดเฟาซี รูบามา และคณะ (2564, น. 103-122) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัตภูมิวิทยา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีระดับความคิดเห็นต่อความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีระดับความคิดเห็นต่อความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเพศชายและเพศหญิงมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ แต่นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกันมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ สามารถอภิปรายผลการวิจัยโดยจำแนกตามตัวแปรได้ ดังนี้

2.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเพศชายและเพศหญิงมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักเรียนชั้นประถมศึกษาเพศชายและเพศหญิงได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนเหมือนกัน มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและข่าวสารประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง การรับรู้ข่าวสารประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของวัยรุ่น (พัชรราวัลย์

ศิลป, 2545, น. 62) ดังนั้นจึงส่งผลให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดเพศชายและเพศหญิงมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หมัดเฟาซี รูบามา และคณะ (2564, น. 103-122) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัตนภูมิวิทยา จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน แต่ผลการวิจัยแตกต่างจากงานวิจัยของ วลัยภรณ์ แดงเกิด (2555, น. 76) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกกรอบ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนจำนวนน้อย ทำให้นักเรียนทุกคนมีบทบาทในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมถึงมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นมากกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งมีนักเรียนจำนวนมาก ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่มองหาโอกาสในการแสดงบทบาทที่สำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อีกทั้งผลการศึกษาของ ธนวรรณ สุวรรณपाल (2563, น. 62) ยังชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนขนาดเล็กมีการส่งเสริมประชาธิปไตยให้กับนักเรียนมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงษ์ เทศด้อม และ จำเียร พลหาญ (2566, น. 865) ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2 จำแนกตามขนาดของโรงเรียนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดมีระดับจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านคารวะธรรม ด้านปัญญาธรรม และด้านสามัคคีธรรม แสดงว่า จิตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมเป็นด้านที่มีปัญหามากที่สุด ดังนั้น ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรมเป็นลำดับแรก

1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาในจังหวัดร้อยเอ็ดที่อยู่ในขนาดโรงเรียนแตกต่างกัน มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน โดยนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กมีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ ส่วนนักเรียนในโรงเรียนขนาดกลางและนักเรียนในโรงเรียนขนาดใหญ่มีจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้สถานศึกษาขนาดกลางและสถานศึกษาขนาดใหญ่มีกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย

2. ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับอื่น ๆ เช่น ระดับมัธยมศึกษา หรือในสังกัดอื่น ๆ เช่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เป็นต้น เพื่อจะได้มีข้อมูลที่ครอบคลุมและเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.2 ควรมีการศึกษาโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลุ่มลึก ชัดเจน สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). **ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ** ตามนโยบายของ คสช.

<https://www.moe.go.th/ค่านิยมหลักของคนไทย-12-ปร-2/>

คณะกรรมการการเลือกตั้ง, สำนักงาน. (2555). **วิถีประชาธิปไตยและการเลือกตั้ง**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการการเลือกตั้ง.

คณะจิตวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2563). **พฤติกรรมประชาธิปไตย**.

<https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/democratic-behavior>

ธนวรรณ สุวรรณपाल. (2563). **รูปแบบการดำเนินงานสถานักเรียนสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด**

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). **การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

พระมหาสำราญ บรรณามล. (2550). **การพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยสำหรับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติ
ธรรม วัดไผ่ดำ อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต].

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

พัชรพล ศิลป. (2545). **ปัจจัยคัดสรรที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตยของวัยรุ่นตอนปลาย**.

[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. (2560). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

- วิชัย ต้นศิริ. (2557). **ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบายการศึกษา.
- วัลย์ภรณ์ แดงเกิด. (2555). **การศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่ผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก รอบ 2**. [ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุทธิพงษ์ เทศต้อม และ จำเริญร พลหาญ. (2566). **แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2**. **วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ**, 3(2), 851-866.
- หมัดเฟาซี รูบามา, จิตกริ บุญโชติ, นพวัลย์ มงคงศรี, คัมภีร์ ทองพูน, สุกรี บุญเทพ, พัชรธีรา สุวรรณวงศ์, คารม บัวผัน, ไกรสร วงศ์พริต และ อับดุลเราะมัน มอลลอ. (2564). “ความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนรัตภูมิวิทยา จังหวัดสงขลา” **เอกสารประกอบการประชุมหาดีใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 12**. (หน้า 103-122). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Yamane, T. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis**. New York: Harper & Row.